

EGENTLIGA FINLANDS SJUKVÅRDSDISTRIKT

CYTOSTATIKABEHANDLING AV BRÖSTCANCER (CMF)

Avsikten med den här anvisningen är att ge dig information om den kommande behandlingen och hur den genomförs. I anvisningen berättas dessutom om egenvård under cytostatikabehandlingen och vart du kan ta kontakt vid behov, om du har saker som du undrar över. I anvisningen berättas om olika experter som kan hjälpa dig under behandlingen

VAR GES CYTOSTATIKABEHANDLING?

Cytostatikabehandling ges på första våningen på Åbo universitetscentralsjukhus T-sjukhus, antingen på polikliniken för cancersjukdomar, avdelning TB1 eller på T-sjukhusets bäddavdelningar TA3 eller TA4. Behandlingar ges också i Loimaa, Egentliga-Finlands och Salo sjukhusets läkemedelbehandlingspolikliniker.

VAD ÄR CYTOSTATIKABEHANDLING?

Cellhämmare, d.v.s. cytostatika, används vid läkemedelsbehandling av cancer efter en operativ behandling (adjuvant behandling), för att effektivisera en strålbehandling eller för att förintna en cancersjukdom. Cellhämmarna inverkar på cellernas tillväxt och delning. Med hjälp av cytostatika störs cancercellernas delningssystem, varvid de inte förmår föröka sig utan förintnas. Läkemedlen transporteras med blodcirkulationen till olika delar av kroppen och når på så sätt också sådana cancerceller som inte syns vid röntgen eller andra undersökningar.

Cytostatikabehandlingen består av en eller flera cytostatikamediciner. På samma gång som cytostatikan förintnar cancerceller så förhindrar de också i varierande mån friska cellernas delning och tillväxt. Effekten är extra kraftig i sådana celler som livligt delar på sig såsom i hårsäckarna, tarmens slemhinna och benmärgen.

Nästan alla cytostatika orsakar biverkningar. Det vore viktigt att när du får behandlingen att du känner till vad man skall beakta under behandlingen och hur man själv kan lindra biverkningarna. Alla patienter får inte biverkningar. Biverkningarna försvinner i allmänhet när behandlingen upphör.

PLANERING AV CYTOSTATIKABEHANDLING

En läkare planerar cytostatikabehandlingen vid ditt första besök. Behandlingen genomförs beroende på kuren mellan 1-5 dagar med en intervall på 1-4 veckor. Vid första läkarbesöket redogör man för ditt syftet med behandlingen, dess längd och biverkningar och du får också en egen sjukskötare. På mottagningen skriver man recept och sjukledighet samt vid behov intyg för peruk. I fortsättningen går du på läkarmottagning enligt ett överenskommet program, alltså inte varje gång som du kommer för behandling.

Även om du inte varje gång besöker läkaren kan du t.ex. förnya dina recept via din egen sjukskötare när du kommer för behandling.

Före varje behandling kontrollerar man blodvärdena. Laborieprov kan tas via din egen hälsovårdscentral eller på ÅUCS. Det är väldigt viktigt att du i tid meddelar om du t.ex. har magsjuka eller influensa och inte kan komma på behandling. På så sätt kan vi bedöma ditt behov av att besöka läkarmottagningen och ge nya tider för behandlingen

Hur ges en CMF-cytostatikabehandling?

Cytostatika ges i allmänhet som ett långsamt dropp i en åder antingen på polikliniken eller på avdelningen. En del cytotatika ges också som tabletter eller som kapslar, behandlingen sker då hemma.

I den CMF-behandling som ges åt dig ingår tre olika läkemedel. Två av läkemedlen ges i form av dropp som tar ungefär 30 minuter och ett ges som en injektion direkt i en åder i ungefär 2-5 minuters tid. Tillsammans med premedicineringen, d.v.s. medicineringen för att förebygga illamående, tar behandlingen ungefär 2 timmar.

Under behandlingen kan du sitta i behandlingsstolen eller ligga i sängen. Under behandlingen kan du också röra på dig, du kan med andra ord gå på WC och äta och dricka din egen matsäck.

För förverkligandet av behandlingen sätter man in en kanyl i en ven i armen, kanylen avlägsnas när droppet avslutats. Om du är rädd för injektioner kan man bedöva hudens yta med Emla-plåster. Det lönar sig att diskutera saken med vårdpersonalen. Du kan ta en anhörig/vän med dig när du kommer för behandlingen.

Biverkningar av CMF-cytostatikabehandlingen

Cytostatika inverkar på aktiviteten i benmärgen och det framträder som en sänkning av vissa blodvärden. Vi följer närmast med att det skall finnas tillräckligt med vita blodkroppar, d.v.s. leukocyter, eftersom det orsakar en känslighet för infektioner om de sjunker. En god mun- och handhygien minskar risken för infektioner. Man kan inte själv inverka på blodvärdena. **Om det uppstår feber på över 37,50 eller om allmänkonditionen försämras, så måste du genast ta kontakt med läkaren eller med vårdenheten.**

Cytostatika kan orsaka illamående och kräkningar och man skriver därför ut recept åt dig hem för att förebygga illamåendet. De här medicinerna skall tas enligt läkarordinationen dagarna efter behandling-en. Om man efter behandlingen dricker mycket (1,5 – 2 l) och äter lättsmält mat så lindrar det illamåendet och gör att man återhämtar sig fortare. **Om kräkningarna trots medicineringen fortsätter flera dagar så skall du ta kontakt med läkare.** Det kan förekomma huvudvärk i samband med medicineringen, mot den kan du ta lindrande smärtstillande medicin (t.ex. Paratabs, Burana).

I samband med behandlingarna kan det också förekomma diarré eller förstoppning. De här symtomen beror antingen på medicineringen mot illamåendet eller är biverkningar av

cytostatikumet. Som behandling av förstoppning kan du utan recept köpa t.ex. Laxoberondroppar/kapslar eller Duphalac/Levolac-mixtur från apoteket. **Om symtomen fortsätter 2 dygn så skall du ta kontakt med läkare.**

Till behandlingarna kan också ansluta sig symtom i huden och slemhinnorna: huden torkar, ögonen blir irriterade, näsans slemhinnor blir ömma och munnen blir öm. Man kan minska ömheten i munnen genom att nästa behandlingstillfälle suga på isbitar och hemma skölja munnen med koksaltvatten. Du får instruktion av vårdpersonalen. Det kan också förekomma urineringsbesvär, mot dem hjälper det att dricka rikligt.

Vid den här behandlingen är det osannolikt med håravfall men vid behov får du av din vårdenhet en anvisning för köptjänst med vilken du kan köpa en peruk. Håret växer alltid ut igen när behandlingen upphör.

Förändringar i sinnesstämningen är vanliga under en behandling med cytostatika. Tröttheten/utmattningen ökar med behandlingsgångerna. Det kan också förekomma depression och man kan då försöka ordna med professionell hjälp åt dig. Det lönar sig att med din vårdenhet diskutera saker som du grubblar över.

Det kan också uppstå störningar i hormonverksamheten, närmast i menstruationscykeln. Det kan bli glesare mellan menstruationerna eller de kan tillfälligt eller slutgiltigt falla bort. Det kan också förekomma klimakteriesymtom såsom svettning, sömnlöshet. Man kan hitta mediciner som lindrar klimakteriesymtomen.

Vi rekommenderar att man undviker ta C-vitamin ett par dagar före och efter cytostatikabehandlingen på grund av de biverkningar det har på slemhinnorna.

Egenvården under behandlingen med cytostatika

Vi rekommenderar att du sköter om din allmänkondition under behandlingen. Du kan idka lätt motion alltefter dina krafter. Uteliv, en mångsidig kost, en tillräcklig vätsketillförsel, tillräckligt med sömn och vila hjälper dig att bibehålla en god allmänkondition. Du bör diskutera användningen av vitaminer och spårämnen med din läkare, eftersom de kan skada levern och njurarna om de används i stora mängder. Vi rekommenderar att du inte badar bastu eller förtär alkohol de dagar som du får behandling.

Tänderna bör vara i skick innan cytostatikabehandlingarna inleds. När du går till tandläkare, bör du nämna att du får cytostatikabehandling. Om du får tandbesvär under behandlingarna, ska du alltid först diskutera med din läkare eller sjukskötare innan du bokar en tid till tandläkare. T.ex. rotfyllning är en åtgärd, för vilken tidpunkten måste anpassas enligt behandlingarna. Borttagning av tandsten är endast tillåtet i vissa fall (vid användning av ultraljusapparat).

Att sluta röka är en viktig del av cancerbehandlingen. Tobaksrökning försvagar cytostatikabehandlingens effekt. Att sluta röka förbättrar prognosen för ett flertal cancersjukdomar. En avvänjningsskötare kan hjälpa dig med att sluta röka. Kontaktinformation får du av din sjukskötare.

Användning av alkohol rekommenderas inte under cytostatikabehandling.

Eftersom cytostatika avlägsnas från kroppen delvist via njurar, är det viktigt att spola två gånger

efter urinering under behandlingsdagen och dagen därpå.

Du kommer väl ihåg, att vårdpersonalen har tystnadsplikt, och du kan med låg tröskel kontakta din sjukskötare. Det är också viktigt att du namnger en nära anhörig, till vilken man vid behov får ge information som gäller dig. Ta kontakt utan tvekan, om någonting oroar dig!

I ärenden som har att göra med din sociala trygghet får du råd av en socialarbetare. Rådgivande skötaren är anträffbar vardagar kl. 8–15.

Rehabiliteringsinstruktör hjälper dig med bl.a. anskaffning av hjälpmedel, anpassningskurser och ger information gällande återgång till arbetslivet

Egentliga Finlands sjukvårdsdistrikt • www.vsshp.fi/sv • Växel 02 313 0000

Denna anvisning är ämnad för våra patienter som är i ett vårdförhållande.